

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

9. Septimus fons Inventionis, Γνωματ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](#)

Bellicam nimis solerter ad vsum, vel minima in duos locos militum exagitata v. dicitur, nunc iure dicendum sit; *Paro, virtutum subtilissimos eradicis viri doctrinam peritis, impetratisque hominibus fecisti communem.*

Sed tamen in tractatione magnum est discrimen, nec ubi Achillius hasta, ibi Achillis est manus. Videntur est imprimis, ut testimonioria componere, & loco dicatur, non omnes orationes decentes, illae que totae ad suavitatem, & distinctionem delicias sunt compositae, raro ista in testimoniorum vsum admittunt, ita reverentur de numero loquarum periodorum ambitu discedere, aut hinc ter dum assumunt, parcer delibant, suntque in usu porius rei, quam in recitatione occupata. Que verò rationum pondera, & sensus, magis quam verba sectantur, magni faciunt auctoritates, in quibus tamen tenendus est modus, si enim nimis sit, si communes, si sine vi & pondere allatae, puerum magis colligentem sapient, quam virum ingeniosum.

Hic existit aliqua dubitatio, vtrum Graeca Græcè referenda, carmina etiam orationi ad texenda sint? Quod ad primum attinet, Demetrius Phaler. in l. quæ de elocutione scriptus, eos reprehendit, qui Græcis vobis peregrinas immiscent, & hoc ab Oratoris elegancia docet esse disfunctum. Ex quo perperam faciunt illi, qui ad eruditio[n]is ostentationem in una oratione omnia confundunt idiomatica. Tiberius in senatu noluit Græcam vocem iucundam usurpare, quæ tamen maxime necessaria videbatur. Quid igitur, qui sine via la necessitate Hebraicorum, Græcorumq; testimoniorum sylham congerunt? num satis oratores sapere videntur? In libris, commentarijs, & ad probabilitatem, non delectationem, compositis orationibus, vbi necessitas exigit, si maiorem vim, & pondus oratio sic habitura, istud usurpare non est indecorum; & in explicationibus quidem authorum dignitatem haberet magnam. In concessionibus verò farrago tot peregrinarum linguarum, cum præterim concio res sit popularis, non adeò plebejus ausibus iucunda, quæ magis afficiuntur eis quod liquidius intelligunt: itaque Græca sepius, aut Hebraica citare superuacuum est, nisi forte ea sint efficaciter distinctionis, ut facile alieno idiomate reddi non possint. Hoc pacto Græcum verbum se usurpali in senatu commemorat Cicero Phil. & in Pisonem, habet, argentum ex: sed

hic quām soberia? Nōque verb magis errore vacant, qui in Gallicis concionibus, seu orationibus, Latinorum prolixos locos, & communes sine vlla vi, & vix coagmentantur. Graecos etiam autores, vt Diaua Gregorium Nazianz. & Chrysostomum, latine loquentes inducunt, cum eleganter nostri linguae redderentur.

Versus porrò nec multos ingeri, nec omnino excludi velim: nam qui ad excludendos ap[er]atione versus, Ciceronis, & Demosthenis exemplum afferunt, parum mea sententia proficiunt. Neque enim magnopere mirandum est, si in negotiosis concionibus, vbi consulto artem, & eruditio[n]em occultant, poteratum testimonia non expromunt, qui in litterario porius pulvere sunt commemorandi: quanquam insunt aliqua vestigia, vt in Orat. pro Muræna, & in Pisonem. Sed hæc in exortatiuis orationibus longe commodiorem fortia sunt locum. Auctoritatem habemus ex Dione Prusso, grauissimo oratore, qui Homeris versibus in ijs quas sapienter, copioseque conscripsit orationibus, v[er]sus est saepissime. Quanquam quid Dionem appello? nonne & D. Paulus in ea nobilissima concio, quam de Deo Athenis habuit, Aratii illud usurpauit? Nonne & D. Augustus in serm. de SS. Innocent. ad populum, sententiam illam tritam:

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Septimus Fons Inventionis.

I. V. uita.

CAPUT IX.

Testimoniorum gemmæ sunt quæ à Græcis vocantur. y. uia, dicta gravia, & sententiosæ, quorum apud veteres tanta fuit auctoritas, & precium, vt nihil ad maiestatem orationis exaggerandam putarent excitatus. Itaq; & sumimam laudem meruit Thucydides, quod sententijs appositæ v[er]sus esset, & poetarum utilissimus habitus est Hesiodus, qui licet ad Homeri gravitatem, nec argumento, nec dignitate carminis assurgat: tamē ob crebras quas habet sententias, mirificam laudem apud posteros est consecutus. His artibus à tenero singi, eruditique pueros volunt, non modo ut ad normam virutis surgentem etatulam conformarent, sed etiam ad elo-

quen-

quentiā, cui perutilēs videbantur, adiumenta suggesterent. Antiquissimae sunt, (inquit Quintil.) quæ propriæ, quamvis omnibus idem sit nomen, sententiae vocantur, quas Græci γάμις appellant: utrumque autem nomen ex eo acceperunt, quod similes sunt consilijs, & decretis; ut illud Afri Domitij. Princeps qui vulnora scire, necesse habet multa, ignoscere.

Aliæ porro graues sunt, & magnificæ, quales Platonis, & Philonis sententiae de Deo, & rebus diuinis: ut, καὶ τὰ ἔτα δύτας δύτας δύο τὰς ἀναρτωλέντας, καὶ πρώτας διαμένεις ἀγαθότητα, καὶ δύστιαν, καὶ ἀγαθότητα τὸ πᾶν γενευκέντα. Καὶ τοιοῦτα γεννήσαντος οὐδὲν τοῖς σπουδαγμάτοις μόνον τὸ λόγον, τοντος, inquit, unum Deum duos sunt excelsissimæ, & prima virtutes. Bonitas & Potentia, & eius quidem bonitas omnia in hanc lucem excisa, potentia vero administratur: Tertium quidam piam eum, cuius nesciit duo priores copulantur, verbum dei, & illa quidem per duo Cherubim hoc, per ignem gladium significatur. Hæc plena maiestatis, quam raraegeat, addit, se hanc doctrinam ab anima sua διδασκειν διuino furore incensâ, accepisse. Tale illud D. Aug. Deum melius scitur nesciendo. Aliæ sunt acuta, & breves, quales sunt illa Seneca, Boetij, Taciti, Sallustij, Q. Curtij, &c. vi, quædam tempora eripiuntur nobis, quedam subducuntur, quedam effunduntur. Magna pars vita elabitur male agentibus, maxima, nihil agentibus, tota aliud agentibus. Dum differtur vita, transcurrit. Ficta, ut minus ex crastino pendens, si hodierno manum inciceris vita voluit, qui mori non vult, & quæ exaltis citat, maxime ex Publio Syro;

Avaria tam deest quod habes, quam quod non habet.
Habent quod vult, qui velle, quod satis est petefit.
Iniuriarum remedium est oblinio.

Corn. Tacit. Pessimum veri affectus, & indicij venenum suis
Hist. lib. 1. cuique utilitas.
Sallust. Avaritia omnia venalia habere edocet.
Q. Curt. Animus vixi qui sic sit tuus aggredi.
Ragum sapientia operis offensatio, quam hinc currit.
Et cetera infinita.

Ex Stromate. Aliæ sunt festiuæ, & proverbiales; ut:
in Graco. Avaritia Spartam capiet, nihil præterea.
Altroy γῆρας, κορὺς κορὺς & μεγον.

Aquila senellus Gracculi inventus melior.

Δελφος ἐνηρπετον μέτε τοιούτοις ὅτιοις.

Delphus vir coronam quidem habens, sed siti posse.

Διοσκορίδης πλούτος διόπτερον, πολλὴ τερπον μαλακόν.

Dives leprosus venans, neutrum capiebat.

Ορφεὺς τὸς λυκιδεῖς, θρησκευτικοὶ φάντασται Thoerite.

γοττι.

Pase luporum catulus pasce canes, ut telantur. Lar.

Λύχνος χρεῖαν τοιούτην μέμνεται θλαυρόν.

Eucornas si indigeas memento oleum infundere.

Μή καὶ Καμαρίναν σχίνην οὐδὲ πλευράν. Steph. de

Noli mouere Camarínam, quiescentem melior est urbibus.

Νέκρες σφάμα λέοντος ἐφορεῖσθαι λαγων.

Mortui lentes cadaveri insultant leposes.

Οὐδὲ δεῦρον ἀλιθεστερούσι μόλις, ἀλλεύσοι τοιούτα. Lib. An-

Sero molunt: Deorum mola, sed bene communione.

Plaut. de ser.

πολλοὶ τοι ταρθηφόροι, παῦροι δέ τε βασικοὶ νομίνοι.

χοι.

Mulier Thyrifigeri, pauci Bacchi.

Πλεύστος οὐ κεφαλὴν μέτρη καχέμ, εἰς τὸ Φαδονον,

culit. *Cuius vestigia secuti syllogylo, nobis innumerabilem vim apophthegmatum pro- diderunt. Non est semper in eo adeò antiquis insulæ dum, ut nostra tempora ingeniorum, dictorum, exemplorum quæ fecunditate fa- tis opulenta negligamus. Ideo præclarum erit nostrorum Regum, & illustrium viro- rum admisere sententias, quæles feruntur HENRICI MAGNI, quarù leetas aliquas inuenient in cōsolatione ad Mariam Augu- stam, quam ex Gallico Patriis Richemonti, viu de eloquètia gallica per bene meritæ latine redi- didi. Fuit profectus in admirabilis rege illa extemporaneoru[m] dictoru[m] insignis felicitas, & brachioru[m] raxo morata, digna, quæ memoriz commendetur monumentis.*

Octauis fons inuentionis, Leges.

C A P V T X.

Legem Reginam Deorum , & hominum
appellat Pindarus apud Athenæū , quem
securus Nonnus in Dionysiacis cecinit.

None.
Bion. 41.
C. 16.2. de
Eg.

Val. lib. 3.

A yres etat. reges, &c. avarie.
Et est certe unicum quoddam, quod vniuersum mundum regit, imperandi, prohibendi, sapientia. Ex quo magnae sunt autoritatis leges, si modò ad exteræ veritatis normam componantur. Nam, ut ait D. Augu. *Omnium legum est unanima conjura iustitia una legi imaginem gerat* Ut corpora nostra hinc mente, sic ciuitas sine legibus, suis partibus, ut neruis, ac sanguine, & membris vitam non potest.

Atque, ut magna est legum excellētia, & maiestas, sic etiam iuris prudentia, quae calē tractandas suscepit, sapientia seminarium est, & omnis prudētia officina. Cum præterim constet leges, à prudētissimis sui ævi mortalium inventas, faculorum, ingeniorumq[ue] accessione ad immensum decus efforuisse. Cecrops Atheniensibus leges prescripsit, Argius Phoronzus, Cretensis Minos, Radamanthus, Lycurgus Lacedæmonis, Babylonis Zoroastres. Romani postea ex sapientissimis quibusque duodecim tabulas compilarunt; quas merito (vel Ciceros testimonio) multorum Philosophorum scriptis anteposuit. Sed omnium ingenia, labores, & curas vicit Iustinianus Imperator in edicione redendo, quem Iustinianum de suo nomine appellavit. Ad hoc curadum opus, Decem-

*Anthonae
varianum
legum.*

uiratus constitutus est ab eodem Imperatore; delectique Ioannes Patriitus vir consularis, & ex quaestor, Leontius magister militum ex P. Piætorio. Thocas magister militum, & Patriicus, Basiliides Patriicus ex prefecto praetorio Oriëntis, Thomas ex quaestor sacri palatij Tribonianus Magister officiorum, Constantius comes sacratum iugitium, Theophilus comes facti Confessorij. Diocorus, & Præsc̄tinius togati Iudices iacri P̄gatori. Illi ex tribus Codicibus Greco-ianiano, Hermogeniano, & Theodosiano, tertium elucubraverunt illum ipsum Iustiniānum. Ex his fontibus, iuri peritis maxime pertinens est eruditio, quæ quam graue sit, quam prudens, quam locuples, quis præ dignitate satis complecti possit; cum præser-tim Christianæ veritatis face illustrata, ad summum generis humani bonum, tam salutares leges prodierint. Et quamuis ex gentilitatis malo priisci legistatores in variis inciderint errores, magna tamen sapientiz vestigia in ijs plerumque est reperire, qualia sunt illa apud Persas.

Institutum ante omnia colunto, & ad Xenoph.
eam pueri exercecentur, ex quo Xenophon lib. Cyrop.
pueros apud Persas ad discendam iustitiam, Prudentia
non fecit ac in ludum literarium Greci & integrati
frequentes conuenisse memor, sas in mul-
tis legibus etiā pueris ratiū asκαλεῖν φίλον
tegdiāγεις μαρτύρων γειναι περιστολεις, οικο-
γενεια, οικοτετράχοντα, διατηγηπαθητικοί γέροι,
οιταρανιστα και βιτόνια. Herod li. 8

Item veritate in se tantor, dolum malum remouento.

Magistratibus parento.
Ingrati in iudicium vocantur, & pro defl-
ecto sumi ut
Adul. **ia**, & **le****c****t****ig****e****m** alis iniurias vindicem.

Apud Aegyptios.
Singulis annis apud prouinciarum presides, *Aegypti*
omnes vnde viuant demonstrant. Si quis *Heredos*
fecit fáxit, aut vnde legitime viuat non de-
monstravit, capitale effo.
Penalti carcerem multo tunc.

Apud Athenienses.
Si quis in insepoltrum hominis cadauer in- *Alkibiades*
cidat, omni parte id terra obruat, & sepeliat *§ 81.*
ad occasum spectans. *Liberi 18.*
Atheni morte multantur. *Anag.*